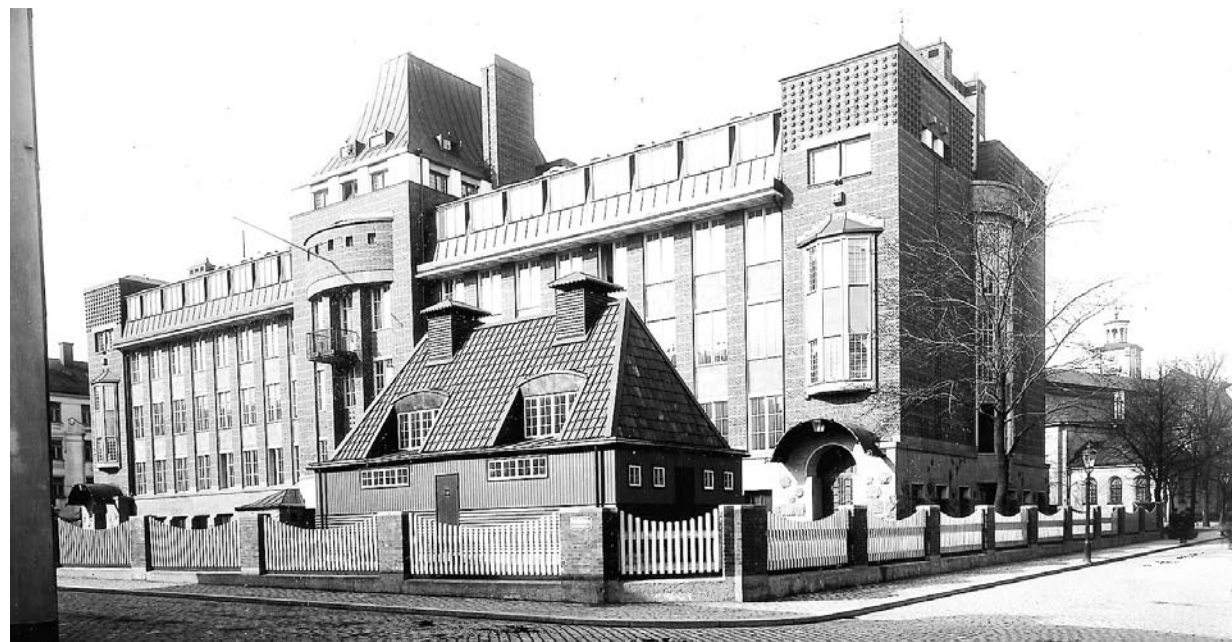

STOLTA STAD

I DAG S:T OLOFSSKOLAN

Examenstags. Från en av ABF:s realskolekurser på 1940-talet. ARKIVBILD: CALLE WERNIGREN

S:t Olofsskolan blev arkitekten Carl Bergstens första riktigt stora uppdrag för hemstaden och han ritade den efter en studieresa till Wien. BILDEN UR STADSARKIVETS SAMLINGAR

Mer att veta vid Skolmuseet

Norrköping gick under 1800-talet i bräschen i landet för att införa den nya folkskolestadgan. Skolhusen placerades i den dåtida stadens utkant med grönskande parker som omgivning och med gott om luft och ljus. Vill ni veta mer är Skolmuseet på Oskarsskolan värt ett besök. Museet disponerar hela nedre våningen på skolan, med fyra stora klassrum och två korridorer. Visning sker efter kontakt på telefon 011-137865.

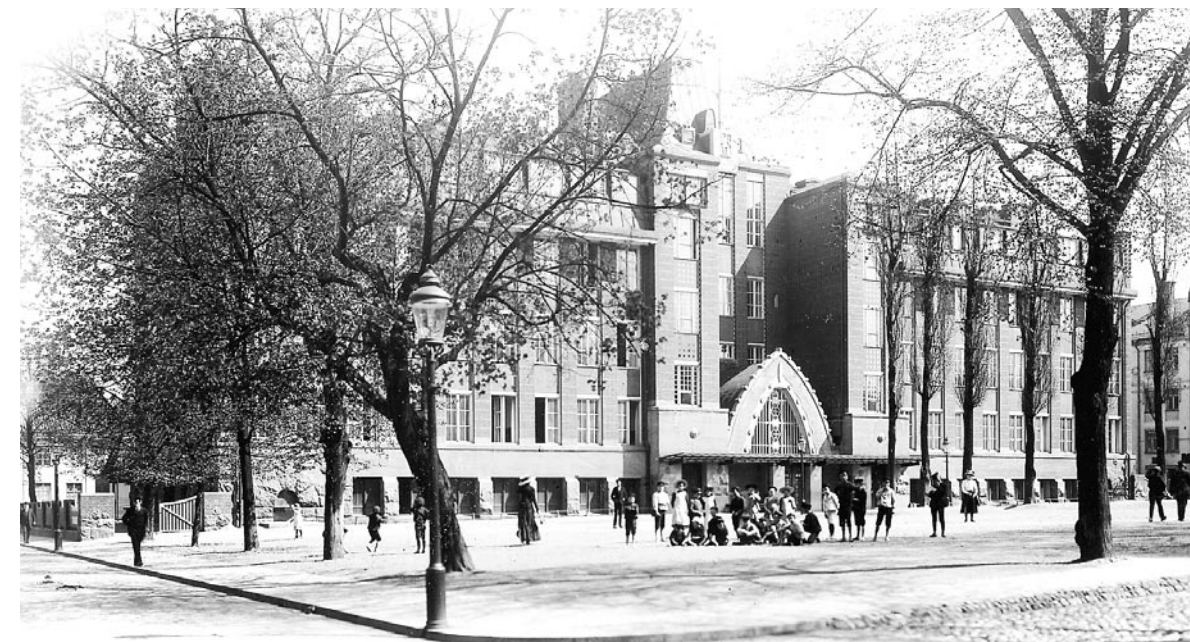
LASSE SÖDERGREN

På trädäck vid Himmelstalund

Nu när höstdiset ligger som en tung mössa över oss är ett besök vid Himmelstalunds hällristningarna att rekommendera. För att minnera det slitage som vi människor står för har kommunen byggt 400 meter trädäck i lärträ runt hållarna. Cykelbanan är samtidigt flyttad cirka 50 meter ned mot Strömmen och det har monterats ny belysning och ny skyltning.

LASSE SÖDERGREN

S:t Olofsskolan inrättades som en centralskola för alla stadens folkskolor. Lagg märke till popplarna framför själva skolbyggnaden. BILDEN UR STADSARKIVETS SAMLINGAR

Från innerstan: S:t Olofsskolan kom att fungera som folkskola i flera decennier, med upptagningsområdet i de centrala delarna av staden. ARKIVBILD: CALLE WERNIGREN

Carl Bergstens centralskola har hundra år på nacken

NORRKÖPING

När den invigdes häpnade de flesta. Här fanns moderna undervisningslokaler, gymnastiksal, skolkök, slöjdrum och ett eget eget bad i källaren. Nu i höst fyller S:t Olofsskolan 100 år.

Kring sekelskiftet låg folkskolorna i Norrköping som ett pärlband längs Promenaderna, i det som har gått till historien som Norrköpingsystemet.

Från stadens ansvariga fanns en medveten strävan att göra de nya folkskolorna till en första klassens hälsosamma inrättningar. Skolhusen placerades i stadens utkant med grönskande parker som omgivning och med gott om luft och ljus.

Omkring förra sekelskiftet vurmades folkskoleinspektören, Johan Bager-Sjögren, för att inrätta en centralskola, ett slags pedagogikens högberg, för alla stadens folkskolor. Resultatet av dessa intentioner blev en bit in på 1900-talet, S:t Olofsskolan.

Den nya skolbyggnaden skulle ersätta den gamla elementarskolan som återfanns på samma plats. Arbetet kom igång hösten 1906.

Bager-Sjögren hade tidigare avpolletterat arkitekten Ernst Haegglund och istället gett uppdraget att rita den nya centralskolan till den unge arkitekten Carl Bergsten. Denne var inblandad i ett första skede, då tillsammans med just Haegglund, men till slut bestämdes det att Bergsten själv skulle rita skolbyggnaden.

Abstrakt formspråk

S:t Olofsskolan blev också Bergstens första riktigt stora uppdrag för hemstaden. Han ritade den efter sin studieresa till Wien år 1904. Där hade han mött den så kallade Wien-secessionen, under ledning av arkitekten Otto Wagner och där fått sina främsta impulser från modernismen och wienerjugend.

I Wien mötte han ett abstrakt formspråk som byggde på de geometriska urformerna; kvadraten, cirkeln och triangeln. S:t Olofsskolan kom att bli en av milstolparna för den unge arkitekten. Med material av utvalt tegel, kalksten, sandsten, smide och ek hade Bergsten åstadkommit interiörer och exteriörer med mängder av överraskande inslag. Geometriska ornament blandades med böljande jugendslingor.

I Bergstens monumentala skolbyggnad ingick mittkorridorer som mynnade ut i stora och uppglasade burspråk. På så sätt strömmade ljuset in i korridorerna. Ljuset kom även från trappuppgångarna, eftersom västfasadens mittparti var indraget.

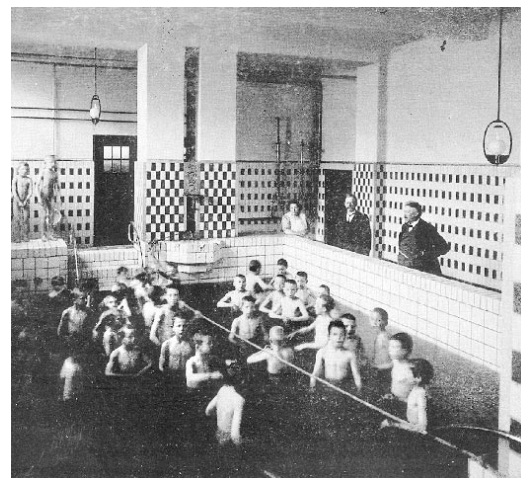
S:t Olofsskolan stod färdig hösten 1908 och invigdes officiellt i januari 1909. Skolan var modernt utrustad, bland annat med gymnastiksal, skolkök, slöjdrum för både pojkar och flickor, och skolsalar för teckning och naturvetenskapliga ämnen.

Där fanns även ett eget bad i källaren "den stora präktiga simhallen, ståtlig som själva Sturebadets i Stockholm".

Både beröm och kritik

Skolbadet användes inte bara av skolans egna elever, utan även av andra skolbarn från stadens folkskolor. Det var frivilligt att bada och där fanns en anställd baderska.

Vid invigningen lovordades Bergsten för "själfständig uppfattning och stor iderikedom". Om skolan hette det att den "var utformad med konstnärlig smak och främmande mönsterbilder".

Som Sturebadet i Stockholm. Skolbadet vid S:t Olofsskolan var inrymt i källaren och användes inte bara av skolans egna elever, utan även av andra skolbarn från stadens folkskolor. BILDEN UR STADSMUSEETS SAMLINGAR

I pressen gavs det både beröm och kritik. För den senare svarade konstkritikern August Brunius i Svenska Dagbladet:

"S:t Olai skola i Norrköping är till det yttre frapant ful. De ofantliga fönsteryrorna som klämma ihop tegelmuren till smala band, den nästan fullständiga frånvaron av synliga tak äro några drag som har den mest ödesdigra effekten".

Kritiken till trots. S:t Olofsskolan kom att fungera som folkskola i flera decennier, med upptagningsområdet i innerstan. Där bedrevs även andra kurser, exempelvis kvällskurser och realskoleutbildningar i regi av ABF.

Direkt efter andra världskriget slut förvandlades S:t Olofsskolan till flyktingsjukhus för personer som hade räddats undan kriget av Folke Bernadottes vita bussar. Räddade, från koncentrationsläger som Bergen-Belsen och Neuengamme.

"Sjukdom och elände"

När S:t Olofsskolan i början av juli 1945 fick ta emot 109 flyktingar som hade överlevt Bergen-Belsen fick de ansvariga i Norrköping något av en chock. Förutom det psykiska traumat från krigets färd led många av tuberkulos, tyfus, dysenteri och fläcktyfus.

Belsenfångarna kom till Norrköping med marinens lastfartyg Prins Carl, under fredstid Sveabolagets s/s Munin;

"Det är lindrigt sagt en fruktansvärd bild av sjukdom och elände som numera avtecknar sig häruppe i S:t Olofsskolans beredskapssjukhus", berättade överläkaren L. Brahme, för NT:s ut-sände.

Dödigheten var hög. De flesta av Belsenfångarna led av en långt framskriden tuberkulos. Redan de första dagarna i Norrköping avled ett par flyktingar. När sjukhuset vid S:t Olofsskolan avvecklades hade 30 människor dött.

I början av 70-talet var skolan en del av Kungsgårdsskolan. Senare flyttade Hälsouniversitetet in och i dag är skolan en del av Komvux, med undervisning i svenska för invandrare.

LASSE SÖDERGREN

Reporter, 011-200 151
lasse.sodergren@nt.se

Arvtagarna till folkskolan. Arkan Jellil, bördig från Irak och Larissa Yashkova (till höger), bördig från Ryssland, har läst svenska för invandrare vid S:t Olofsskolan i ett år. Här tillsammans med läraren, Eva Jacobsson.

FOTO: MATZ GLIMHE